MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF

Seduta tad-29 ta' Settembru, 2011

Citazzjoni Numru. 2482/1999/1

Emmanuel **CUSCHIERI**

vs

Daphne **CARUANA GALIZIA**

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Ċitazzjoni mressaq fit-12 ta' Novembru, 1999, li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra, l-attur talab li l-Qorti (i) ssib li l-imħarrka tatu fama ħażina f'artiklu miktub taħt il-firma tagħha fil-ħarġa tal-gażżetta *The Malta Independent*, tal-21 ta' Ottubru, 1999; u (ii) tikkundannaha tħallsu dik is-somma li l-Qorti jogħġobha tillikwida bħala danni u

riparazzjoni tal-inġurja u l-fama ħażina minħabba dak l-għamil. Talab ukoll l-ispejjeż u l-imgħaxijiet legali;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrka fil-5 ta’ Jannar, 2000, li biha laqgħet għall-azzjoni attriċi billi qalet li l-kitba tagħha fl-imsemmi artiklu kienet tikkostitwixxi kumment ġust (“*fair comment*”) mibni fuq fatti sostanzjalment minnhom u li huma ta’ interess pubbliku;

Rat ix-xhieda mogħtija mill-partijiet quddiemha (diversament presjeduta) u wkoll bil-mezz tal-affidavit;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tas-26 ta’ Settembru, 2003[1], li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra, ċaħdet it-talba tal-imħarrka biex titħalla tressaq b’xhud persuna li ma kinitx semmietha fil-lista tax-xhud sa mill-bidu;

Rat id-degriet tagħha tal-14 ta’ April, 2005[2], li bih tat lill-partijiet żmien biex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom bil-miktub;

Rat in-Nota ta’ Sottomissjonijiet imressqa mill-imħarrka fit-28 ta’ Lulju, 2005[3];

Rat in-Nota ta’ Sottomissjonijiet imressqa mill-attur fl-1 ta’ Awissu, 2005[4], u wara li b’degriet tagħha tad-29 ta’ Awissu, 2005[5], ordnat in-notifika tal-imsemmija nota lill-imħarrka u tatha żmien biex tressaq Replika għaliha;

Rat li ma tressqet l-ebda Replika fiż-żmien mogħti;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degrieti tagħha li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

[1] Paġġ, 47 – 9 tal-proċess
[2] Paġ. 76 tal-proċess
[3] Paġġ. 77 sa 81 tal-proċess
[4] Paġġ. 82 – 6 tal-proċess
[5] Paġ. 88 tal-proċess

Ikkunsidrat:

Illi din hija kawża dwar libell famuż. L-attur jgħid li l-imħarrka inġurjatu bil-kitba minnha ta' artiklu f'gażżetta li fih għamlet kummenti dwar dak li hija tħoss dwaru meta tisma' l-programmi tiegħu fuq stazzjoni tar-radju. Huwa jgħid li f'xi siltiet mill-imsemmi artiklu għamlet rimarki li jagħtuh isem ħażin u jwaqqgħulu l-istima ma' dawk li jisimgħuh jew li setgħu qraw l-istess artiklu. L-attur qiegħed jitlob il-ħlas tad-danni għall-ħsara li ġabitlu dik il-kitba;

Illi l-imħarrka laqgħet billi invokat id-difiża tal-kumment ġust imsejjes u mibni fuq fatti sostanzjalment minnhom u ta' interess pubbliku;

Illi mill-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża jirriżulta li l-attur għamel żmien imexxi programmi ta' suriet differenti fuq stazzjon privat tar-radju. Huwa kien iħaddan ukoll ħatra fit-tmexxija tal-Partit Laburista u jinvolvi ruħu wkoll f'attivitajiet ta' ġbir ta' fondi għall-Partit[6]. L-imħarrka kienet opinjonista mal-gażżetta *The Malta Independent* u, fost l-oħrajn, kienet tikteb artiklu f'dik il-gażżetta kull ġimgħa f'sensiela msejħa "*Daphne on Thursday*";

Illi fil-ħarġa tal-imsemmija gażżetta tal-21 ta' Ottubru, 1999, deher artiklu bil-firma tal-imħarrka taħt ir-ras "*Vote, or be fined*". L-artiklu kien maqsum fi tnejn: l-ewwel parti tiegħu (li ma kellu bl-ebda mod x'jaqsam mal-attur) kien fih il-fehmiet tagħha dwar jekk id-dritt tal-vot kellux ikun obbligatorju; it-tieni parti (li fih saru l-kummenti dwar l-attur) kien jitkellem dwar xi rejazzjonijiet li kienu qamu dwar kummenti li kien għamel preżentatur ta' trasmissjoni televiżiva dwar is-sistema tal-ġuri (ma' liema trasmissjoni l-attur ukoll ma kien bl-ebda mod imdaħħal), u li fih hija wriet il-fehma tagħha dwar x'messhom kienu r-reazzjonijiet tan-nies li kieku, minflok, kienu jisimgħu l-programmi (radjufoniċi) tal-attur;

[6] Paġ. 18 tal-proċess

Illi l-attur fetaħ din il-kawża tliet ġimgħat wara li deher l-imsemmi artiklu;

Illi l-Qorti tibda l-konsiderazzjonijiet legali marbuta mal-każ billi tirrileva li, fil-każ tal-lum, il-kwestjoni ewlenija tinvolvi l-aspett tal-kumment ġust imqajjem b'difiża mill-imħarrka, u dan fid-dawl tal-kummenti li hija għaddiet dwar l-attur. Ma hemm l-ebda kontestazzjoni li l-kummenti li jirrigwardaw l-artiklu taħt eżami u s-siltiet imsemmija mill-attur bħala dawk li huwa jħoss li joffenduh u jagħtuh isem ħażin, huma lkoll diretti lejn l-attur. L-imħarrka nnifisha tikkonferma dan u x-xhieda mressqin minnha lkoll xehdu dwar l-attur u kif iqisu l-mod li bih huwa jmexxi l-programmi tiegħu, l-aktar wieħed minnhom li kien iġib l-isem ta' "*Tajjeb li tkun taf*";

Illi s-siltiet mill-artiklu li l-attur jilminta partikolarment minnhom huma (1) "*The full, grisly horror of Mr Cuschieri's methods cannot be described to, or appreciated by, those who never listen to him*"; (2) "*His is the sort of voice and mode of discourse that sowed anti-Semetism and every other form of hate-creed over the radio in the days when that medium was more popular than television*"; (3) "*On the other hand, they weren't listening to Mr. Evil when he was having a field-day...*"; (4) "*Why Lou's one-off show and not Manwel Cuschieri's long-running, incessant sedition?*"; (5) "*seditious agenda*"; u (6) "*deliberately waters the seeds of ignorance, hatred .. bringing them to full flowering*";

Illi l-attur iqis li l-kliem minnu identifikat, iżda l-aktar il-frażijiet "Mr. Evil", "hate-creed", "sowed anti-Semetism" u "seditious agenda", jissarrfu f'"attentat ta' assassinju tal-karattru"[7] tiegħu u jikkostitwixxu kalunnja fil-konfront tiegħu. Huwa jara dawn il-frażijiet – fil-qafas tal-artiklu kollu dwaru – bħala xiljiet partikolari minn naħa tal-imħarrka ta' attribuzzjoni ta' reat u wkoll ta' mibegħda razzjali b'dak kollu li dawn it-tikketti jħallu f'moħħ il-qarrej tal-istess artiklu;

---

[7] Affidavit tiegħu, f'paġ. 18 tal-proċess

Illi, kif ingħad, l-artikolista mħarrka toqgħod fuq id-difiża li l-kitba tagħha inkriminata kienet kumment ġust mibni fuq fatti sostanzjalment minnhom u li sar fl-interess pubbliku. Min-natura tal-istess difiża, il-ġurisprudenza tgħallem li jrid jintwera li l-fatti attribwiti jkunu sostanzjalment minnhom. Minbarra dan, jaqa' fuq minn iressaq difiża bħal din il-piż tal-prova tal-fatt attribwit u jkun naqas minn dak id-dmir – u għalhekk jiġi passibbli għas-sanzjonijiet maħsuba mil-liġi – jekk jirriżulta li dak li jkun semma ma jkunx jaqbel mal-verita' sostanzjali u huwa ma jkunx wettaq l-istħarriġ meħtieġ biex jagħraf x'kien il-fatt li seħħ fis-sewwa[8];

Illi dwar id-**difiża tal-verita' tal-fatti ("*plea of justification*")**, irid jingħad li meta l-parti mħarrka tistrieħ fuq eċċezzjoni bħal dik, titfa' fuqha nnifisha r-responsabbilta' kollha tal-malafama maħluqa bil-pubblikazzjoni li tkun[9]. Fl-istess ħin, tidħol għall-piż li turi kif jixraq li l-fatti msemmija f'tali pubblikazzjoni jkunu sostanzjalment minnhom. Huwa f'dan ir-rigward stabilit li "*in order to succeed upon a plea of justification the onus lies upon the defendent to prove that the whole of the defamatory matter complained of, that is to say the words themselves and any reasonable inference to be drawn from them, are substantially true. ... for the defence to be successful it is not necessary that every 't' should be crossed and every 'i' dotted; it is sufficient if the substance of the libellous statement be justified*"[10];

Illi huwa meqjus li s-suċċess tal-prova ta' din it-"tingiża" tal-libell ma jseħħx biss billi wieħed jallega fatti ġeneriċi jew mhux marbuta mal-kliem użat fil-pubblikazzjoni impunjata, iżda jridu jkunu fatti li jsejsu dak li jkun inkiteb. Il-fatt pruvat irid ikun ġrajja li seħħet u mhux sempliċi stħajjil f'moħħ min ikun fassal il-pubblikazzjoni, ikun kemm ikun konvint li jemmen dak l-istħajjil. "*A writer of libellous matter sometimes seeks to excuse himself by saying that he believed in the truth of the imputation; but this belief – however honest – is wholly irrelevant in regard to deciding*

[8] P.A. PS **28.5.2010** fil-kawża fl-ismijiet ***Dr Lawrence Pulliċino vs Victor Camilleri noe et*** (appellata)

[9] Art. 12 tal-Kap 248 u App. Ċiv. **27.4.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***Lino Debono vs Saviour Balzan*** (mhix pubblikata)

[10] Carter-Ruck *op.cit.* paġ. 86

upon liability, although such belief may be of value as evidence in mitigation of damages"[11];

Illi ma hemm l-ebda dubju li l-attribuzzjoni permezz ta' pubblikazzjoni lil xi persuna ta' mġiba li tikkostitwixxi reat hija ħaġa li tnissel il-fama ħażina f'dik il-persuna u minnha nnifisha ġġib l-effetti maħsuba mil-liġi tal-istampa[12]. Tali effetti jgħoddu meta l-attribuzzjonijiet ikunu diretti kemm lejn persuna privata u, jekk mhux aktar ukoll, lejn persuna bi profil għoli fil-ħajja pubblika[13]. Għallanqas sa issa, fil-moħħ kollettiv tas-soċjeta' tagħna, li timplika lil persuna b'imġiba li tammonta għal reat ma jitqiesx bħala kumpliment. It-tikkettar ta' persuna b'"aġenda sedizzjuża" jew ta' mibegħda ta' razza hija attribut ta' mġiba kriminali. Attribuzzjoni jew imġiba bħal din jitolbu l-prova tal-fatt kriminuż allegat u xejn anqas minn hekk[14];

Illi minn kif inhi x-xejra tal-artiklu inkriminat mertu ta' din il-kawża, jidher ċar li l-artikolista kienet qiegħda turi l-fehmiet tagħha dwar l-istil u l-mod kif l-attur itella' l-programmi radjufoniċi tiegħu. Tant hu minnu dan, li l-attur iddaħħal fl-artiklu bi tqabbil mal-mod kif preżentatur ieħor mexxa programm televiżiv li kien qala' ċerta kritika wara li xxandar. Tul l-artiklu wkoll, l-artikolista tqabbel lill-attur mal-imsemmi preżentatur, u turi l-fehmiet qawwija tagħha għaliex in-"nies" kien messhom infexxu jikkritikaw lill-attur għall-mod kif jippreżenta l-programmi tiegħu milli jinfexxu fil-preżentatur l-ieħor. Iż-żewġ xhieda li ressqet l-artikolista mħarrka tkellmu speċifikatament dwar il-kontenut u l-metodi li jinqeda bihom l-attur meta jtella' l-programmi tiegħu[15], iżda l-ebda wieħed minnhom ma xehed biex isejjes l-attributi ta' kommissjoni ta' reati li s-siltiet inkriminati jitfgħu fuq l-attur. L-istess artikolista wkoll naqset li turi b'fatti li l-attur kien tassew jaħti ta' mġiba sedizzjuża jew jimxi b'aġenda sedizzjuża jew kif wera mibegħda razzjali. Għall-kuntrarju, fix-xhieda tagħha hija

---

[11] Carter-Ruck *op.cit.* paġ. 90
[12] App. Ċiv. **1.2.1988** fil-kawża fl-ismijiet ***Fenech Adami et vs Vella et*** (Kollez. Vol: **LXXII.ii.172**)
[13] P.A. JSP **5.7.1994** fil-kawża fl-ismijiet ***Onor. Eddie Fenech Adami vs Frans Ghirxi et*** (mhix pubblikata)
[14] App. Ċiv. **16.1.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Onor. Joseph M. Fenech vs Louis Cauchi et*** (mhix pubblikata)
[15] Xhieda ta' Dr. Beppe Fenech Adami 24.11.2000 u ta' Joe Azzopardi 17.6.2003, f'paġġ. 24 u 56 – 9 tal-proċess

ma kinitx f'qagħda li speċifikatament tgħid x'kien qal l-attur f'xi programm partikolari li bih setgħet torbtu ma' xi waħda mill-attributi kriminali li semmietlu fl-artiklu tagħha[16]; stqarret li ma kienx xi kliem preċiż li semgħet lill-attur jgħid li wassalha biex għamlet dawk il-kummenti dwaru fl-artiklu inkriminat, iżda sitt xhur sħaħ ta' smigħ ta' programmi tiegħu li qanqlulha dawk il-fehmiet[17]; u, mbagħad, meta mitluba biex issemmi l-fatti li kienet tirreferi għalihom biex wassluha tagħmel dawk id-dikjarazzjonijiet dwar l-attur, wieġbet hekk "*Kif nista' nibda! Ghidtlek, sitt xhur sħaħ ta' sagħtejn kuljum! Kif nista' nibda! U hemm mod kif tikkreja l-kultura tal-mibegħda mingħajr ma tgħid xejn inti stess ukoll, li tħalli, tinstiga lin-nies iċemplu u mbagħad taqbel magħhom jew tgħid 'jiena ma naqbilx miegħek imma għandek dritt għall-opinjoni tiegħek' minflok tgħid '.. inti qed tgħid affarijiet libellużi*"[18];

Illi dawn iċ-ċirkostanzi joħorġu ċar li l-għan ewlieni tal-artiklu inkriminat kien li jikkritika l-istil tat-tmexxija tal-programmi radjufoniċi li jtella' l-attur. Din hija kritika li tista' ssir u, wisq drabi, tajjeb li ssir. Madankollu, dan ma jissarrafx, fil-fehma tal-Qorti, għall-prova tal-fatt li l-attur tassew jaħti għall-attributi ta' reati li tixlih bihom l-artikolista;

Illi f'dan il-waqt, xieraq li l-Qorti tqis id-**difiża tal-kumment ġust ("*fair comment*")**. Kif diġa' ngħad, biex din id-difiża tgħodd, trid tkun mibnija fuq fatti li ġraw u mhux fuq fatt mistħajjel jew mgħawweġ skond il-fehma ta' min ikun qed jagħmel il-kumment inġurjuż. Huwa mgħallem, li biex tkun tajba, d-difiża tal-kumment ġust trid tintwera li l-bażi ta' kull kritika jew kumment li ssir taħtha jinbnew fuq fatti li "ikunu vera fil-kompletezza tagħhom"[19];

Illi huwa stabilit ukoll li biex tirnexxi d-difiża tal-kumment ġust, irid jintwera li (a) l-kumment kien imsejjes fuq fatt li jkun issemma fil-pubblikazzjoni li minnha jitressaq l-ilment; (b) il-fatt imsemmi jrid ikun sostanzjalment minnu; (ċ) il-

---

[16] Xhieda tagħha 23.2.2001, f'paġ. 35 tal-proċess
[17] *Ibid.* f'paġ. 39 tal-proċess
[18] *Ibid.* f'paġ. 40 tal-proċess
[19] App. Ċiv. **21.1.1993** fil-kawża fl-ismijiet ***Anġelo Fenech pro et noe vs Anthony Montanaro et*** (mhix pubblikata)

kumment irid jintwera li jkun ġustifikabbli jew mistħoqq; (d) il-kumment irid ikun tali li jikkwalifika bħala kritika u mhux żebliħ, tgħajjir jew insolenza; u (e) irid jagħti l-fehma onesta tal-kummentatur u li l-pubblikazzjoni ta' dik il-fehma ma saritx b'ħażen jew bil-ħsieb preċiż li jweġġa' lil dak li jkun[20]. Il-Qorti tifhem li din il-linja ta' interpretazzjoni meħuda mill-Qrati Maltin tista' titqies bħala rigoruża u stretta, meta mqabbla mal-fehmiet ta' awtoritajiet jew duttrina evoluta fl-aħħar żminijiet[21], l-iżjed fejn jidħol l-aspett tal-fatti li jsawru jew jagħtu l-bidu għall-kumment li jkun sar;

Illi, kif ingħad, il-ħsieb ewlieni (jekk mhux waħdieni) wara l-artiklu mertu ta' din il-kawża hu li l-artikolista turi li ma taqbilx mal-mod kif l-attur imexxi l-programmi tiegħu. Dan in-nuqqas ta' qbil jieħu s-sura ta' stmerrija kemm għall-kontenut tal-programmi u wkoll lejn l-attur bħala persuna. Waħda mis-siltiet indikati mill-attur turi li l-artikolista tikkumenta wkoll dwar il-manjeriżmi tiegħu meta ssemmi l-intonazzjoni li jħaddem l-attur waqt il-programmi mesmmija, u tqabbilha mal-intonazzjoni wżata fi trasmissjonijiet ta' żmien ilu minn sistemi anti-semiti. Il-Qorti, mill-provi mressqa quddiemha, ma jifdlilha l-ebda dubju li bejn l-attur u l-artikolista ma hemm l-ebda simpatija, la fuq livell personali u wisq anqas fuq dak professjonali. L-attur, saħansitra jgħid li dan l-atteġġament bejniethom ilu għaddej żmien konsiderevoli;

Illi f'dan ir-rigward il-Qorti jidhrilha xieraq li tiċċita minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell li jidher li toqgħod ħafna għall-każ tal-lum: "*Minn dawn il-konsiderazzjonijiet allura hu leġittimu li wieħed jiġbed il-konklużjoni li ma kien hemm xejn legalment skorrett illi ġurnalist jikkontesta anke l-operat professjonali ta' ġurnalist ieħor, fis-sens li jiddikjara ruħu mhux soddisfatt bil-modus operandi tiegħu u anke jagħti raġuni ta' dak li, fil-fehma tiegħu, jidhirlu li hi r-raġuni għal tali nuqqas, jekk u sakemm il-fatti essenzjali li dwarhom ikun ifforma dik l-opinjoni u esprima dak il-kumment kritiku, jirriżultaw li kienu sostanzjalment korretti.*

---

[20] Ara App. Inf. PS **9.1.2008** fil-kawża fl-ismijiet ***Nutar Mark Sammut vs Daphne Caruana Galizia et***

[21] Ara, b'eżempju, Gatley on Libel & Slander (10th Edit, 2004), §§ 12.7 – 12. 14

... l-espressjoni demokratika tenħtieġ li tingħata l-aktar spazju possibbli fil-konfront ta' l-operat ta' figuri pubbliċi li kellhom ikunu suġġetti għall-iskrutinju ta' l-istampa ħielsa, anke jekk dan ikun a skapitu ta' skonfort u inkonvenjenza għal dawn il-persuni li lejhom tkun immirata. Japplika dan allura għall-kritika tal-ġurnalist fil-konfront ta' ġurnalist ieħor, dejjem sakemm pero' il-materja tkun waħda ta' interess pubbliku ... Inoltre, u dan huwa sewwa li jingħad għaliex jimmerita riflessjoni, il-fatti kellhom ikunu sostanzjalment korretti prinċipalment fir-rigward ta' dawk l-elementi storiċi li fuqhom l-artikolu jkun ibbażat. Dan ifisser li ma kienx neċessarju bħala regola li l-fatti kollha indikati mill-artikolista bħala bażi għall-kummenti tiegħu, kellhom ikunu eżattament veritjeri. Kien ukoll permess fl-artikolu, kritiku tal-kontro-parti, li jkun hemm xi elementi ta' fatt li ma jkunux jirriżultaw provati sakemm dawn ma kinux determinanti għall-fini tal-artikolu. Dan ifisser li l-Qorti kellha tħares biex tistabilixxi illi s-sustanza tal-fatti kienet vera u li l-fatt li jkun hemm xi ċirkostanza minn dawk il-fatti li ma tkunx provata jew li ma tkunx adegwatament stabbilita, ma jwasslekx għall-konklużjoni li l-artikolu jkun malafamanti u inġurjuż tal-fama ta' ħaddieħor. Dan naturalment sakemm il-fatt li jirriżulta ma jkunx provat, jew ma jkunx veritjer, ma jkunx fih innifsu addebitu malafamanti, bħal per eżempju, jekk il-fatt ikun jaddebita lil persuna malafamata l-kommissjoni ta' rejat. F'dak il-każ allura, l-inġurja ma tkunx temani mill-artikolu imma mill-fatt stess tal-addebitu kriminuż li, fih innifsu, ikun jikkostitwixxi l-malafama indipendentement mill-kontenut ta' l-artikolu impunjat"[22];

Illi fin-Nota ta' Sottomissjonijiet tagħha l-artikolista mħarrka validament tirrileva li hija għandha kull dritt li tikkummenta dwar id-diportament tal-attur fil-programmi tiegħu, u kif ukoll li tgħaddi *value judgment* dwaru, ukoll meta dawn il-ġudizzji jaħsdu, joffendu u jħawdu lil min ikun jaqrahom[23]. Madankollu, kif tajjeb jirrileva l-attur fin-Nota tiegħu, biex tagħmel kritika jew kummenti bħal dawk

---

[22] App. Ċiv. **27.4.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***Joseph Mifsud vs Daphne Caruana Galizia*** (mhux pubblikata)
[23] §§ 10 – 11 f'paġġ. 80 – 1 tal-proċess

hemm bosta metodi li wieħed jista' juża, iżda mhux l-insult jew il-qtil tal-karattru bl-attribuzzjoni ta' mġiba kriminali;

Illi f'dan il-kuntest il-Qorti tislet is-silta li ġejja minn wieħed mid-dokumenti li jinsabu fl-atti tal-kawża u li tressaq minn wieħed mix-xhud imtellgħin mill-artikolista imħarrka li jgħid: "*It-tweġiba għall-programmi tas-Sur Cuschieri mhux li jsir fuqu l-istess attakk li hu jagħmel fuq diversi nies. Il-ħażin jibqa' ħażin dejjem. It-tweġiba hi li n-nies tinduna l-vilta' u l-mod manipulativ li bih imexxi l-programm*"[24]. Dik is-silta tagħmel minn artiklu twil u elaborat dwar il-metodoloġija mħaddma mill-attur fil-programmi tiegħu. Huwa kritika aċċettabbli bla ma marret fl-estrem li mar fih l-artiklu inkriminat li huwa l-mertu ta' din il-kawża;

Illi meta l-Qorti terġa' tqis il-provi mressqa mill-imħarrka u tkejjilhom mal-konsiderazzjonijiet li għamlet dwar l-eċċezzjoni minnha mressqa, hija tasal għall-fehma li hija ma seħħilhiex turi li mqar waħda mid-difiżi tagħha hija tajba. Dwar l-ewwel waħda, billi naqset li turi sostanzjalment b'fatti l-attributi kriminali li għamlet fil-konfront tal-attur; f'tat-tieni, għaliex id-difiża tal-kumment ġust taqa' jekk il-fatti ma jkunux minnhom;

Illi għalhekk il-Qorti ssib li l-artiklu inkriminat jikkostitwixxi malafama u inġurja lill-attur u l-ewwel talba attriċi hija tajba u sejra tintlaqa';

Illi **għar-rigward tal-kumpens tad-danni mġarrba** għandu jiġi osservat li l-liġi tagħti grad ta' diskrezzjoni dwar l-ammont li tista' tordna lill-parti diffamanti li tħallas lill-parti libellata. Il-liġi tqiegħed biss ammont massimu li jista' jingħata[25]. F'dan ir-rigward, jidher li l-kriterju għaqli li l-Qorti għandha żżomm quddiem għajnejha huwa dak tas-sens ta' proporzjon li jqis il-fatt tal-inġurja, tal-gravita' tagħha, tal-persuna (jew il-kariga) li lejha l-inġurja hija diretta, flimkien mal-pubbliku li dik l-inġurja tkun trid tilħaq[26];

---

[24] Dok "PA1", f'paġ. 52 tal-proċess
[25] Art. 28(1) tal-Kap 248
[26] P.A. **23.3.1993** fil-kawża fl-ismijiet ***Tonna et vs Aġius et*** (Kollez. Vol: **LXXVII.ii.87**) u App. Ċiv. **29.1.2010** fil-kawża fl-ismijiet ***Rev. Ġorġ Aquilina vs Anton F. Attard***

Illi l-Qorti qegħda tqis, fost l-oħrajn, li l-fatti allegati mill-artikolista ma jirriżultawx pruvati, illi x-xiljiet ta’ reati jew imġiba kriminuża tal-attur iġġib magħha sanzjonijiet min-naħa tal-awtoritajiet u stmerrija mill-qarrej tal-artiklu, u li l-artikolista mħarrka ma wriet l-ebda sogħba għar-rimarki li għaddiet fil-konfront tal-attur;

Illi, meħuda dawn iċ-ċirkostanzi kollha, il-Qorti qegħda tillikwida d-danni li għandhom jitħallsu l-attur minħabba fl-inġurja mġarrba fis-somma ta’ disa’ mija u ħamsin euro (€ 950);

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta’ u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tiċħad l-eċċezzjoni tal-imħarrka billi m’hijiex tajba fil-fatt u fil-liġi;

Tilqa’ l-ewwel talba attriċi u ssib li l-imħarrka immalafamat u inġurjat lill-attur bl-artiklu miktub minnha fil-ħarġa tal-gażżetta *The Malta Independent* tal-21 ta’ Ottubru, 1999, taħt ir-ras “*Vote, or be fined*”;

Tilqa’ t-tieni talba attriċi u tikkundanna lill-imħarrka tħallas lill-attur s-somma ta’ disa’ mija u ħamsin euro (€ 950), bl-imgħaxijiet legali fuq din is-somma b’seħħ mil-lum sal-jum tal-ħlas effettiv; u

Tordna li l-imħarrka tħallas ukoll l-**ispejjeż tal-kawża.**

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------